

K $\wedge$ U $\circ$ $\wedge$ S
~
 $\approx$ N

SAŽININGO DARBO UŽMOKESČIO KRITERIJUS PRAKTIKOJE: KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖS PATIRTIS

DAIVA ČEPONIENĖ,
CENTRINIO VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ IR
KONCESIJŲ SKYRIAUS VEDĖJA
2026-09-24

SAŽININGO DARBO UŽMOKESČIO KRITERIJAUŠ PASIRINKIMAS

• Kokią problemą kriterijumi siekiama spręsti? **tiekėjų konkurencija** darbo jėgai imliuose pirkimuose gali vykti **darbuotojų DU sąskaita**.

• **Siekiamas pokytis:**

- skatinti tiekėjų socialinę atsakomybę bei sąmoningumą mokant sąžiningus atlyginimus savo darbuotojams,
- mažinti sutartis vykdančių darbuotojų kaitą, paslaugų teikimo sutrikimų riziką ir gerinti darbuotojų motyvaciją,
- prisidėti prie kovos su šešėline ekonomika.
- **PO užduotis** – ne tik skirti balus tiekėjams už pažadą mokėti daugiau, bet ir pasirūpinti, kad šis pažadas pasiektų sutartį vykdančią darbuotoją. Nes tik tai viešajam pirkimui suteikia socialinę vertę.

• **Priemonės tikslui pasiekti:**

- bendros viešųjų pirkimų ir sutartį kontroliuojančių specialistų pastangos,
- daugiau kompetencijos ir patirties,
- veiksminga sutarties vykdymo kontrolė.

TEISINIS PAGRINDAS TAIKYTI SĄŽININGO DARBO UŽMOKESČIO MOKĖJIMO KRITERIJŲ

- **VPĮ 17 straipsnio 2 dalies 5 punktą** – PO turi siekti, kad pirkimais būtų prisidedama prie socialinių klausimų, įskaitant sąžiningo darbo užmokesčio mokėjimą, sprendimo;
- **VPĮ 55 straipsnio 12 dalis** – **leidžia** nustatyti socialinį pasiūlymų vertinimo kriterijų, siejamą su tiekėjo ir atitinkamų subtiekių darbuotojų darbo užmokesčio (DU) mediana (*KMSA taiko patikslintą formulotę, t. y. vertina siūlomą ateityje mokėti DU medianą*);
- **VPĮ 35 straipsnio 2 dalies 32 punktą** – pirkimo sąlygose turi būti nurodoma, kad tiekėjas, sudarius sutartį, bet ne vėliau kaip iki sutarties vykdymo pradžios, turi pateikti sutartį vykdysiančių ir PO nurodytas **užduotis atliksiančių darbuotojų sąrašą (vardus, pavardes, gimimo datas) ir jiems siūlomo mokėti DU mėnesio medianą**, taip pat informacija, kad sutarties vykdymo metu pasikeitus nurodytai informacijai tiekėjas nedelsdamas turi informuoti PO ir pateikti atnaujintą nurodytų darbuotojų sąrašą ir patikslintą mėnesio DU medianą (*jei taikoma*);
- **VPĮ 55 straipsnis.** Pasiūlymai turi būti vertinami ne tik pagal kainą. Sąžiningo DU mokėjimo kriterijus padeda kurti socialinę vertę. Kriterijus yra aiškus, pamatuojamas ir patikrinamas, susijęs su konkrečiu pirkimo objektu, užtikrina veiksmingą konkurenciją, tačiau pasiūlyme įvertintas įsipareigojimas turi tapti sutarties vykdymo sąlyga;
- VPT pabrėžia, kad **negalima skirti balų vien už bendrą tiekėjo socialinės atsakomybės politiką arba už teisės aktuose nustatyto minimalaus atlygio mokėjimą.**

PIRKIMAI, KURIUOSE TAIKOMAS SAŽININGO DU MOKĖJIMO KRITERIJUS

Kriterijus taikomas srityse, kuriose:

- reikšmingą paslaugos kainos dalį sudaro darbo sąnaudos;
- paslaugas vykdo aiškiai identifikuojami darbuotojai;
- darbo užmokesčio įsipareigojimą galima objektyviai patikrinti (*maža tikimybė, kad paslaugas teiks pagal IDV dirbantys specialistai, kurių DU patikrinti nėra galimybių*);
- darbuotojų kaita gali turėti įtakos paslaugų, darbų tęstinumui ar kokybei;
- perkamo objekto srityje dominuoja minimalūs atlyginimai.

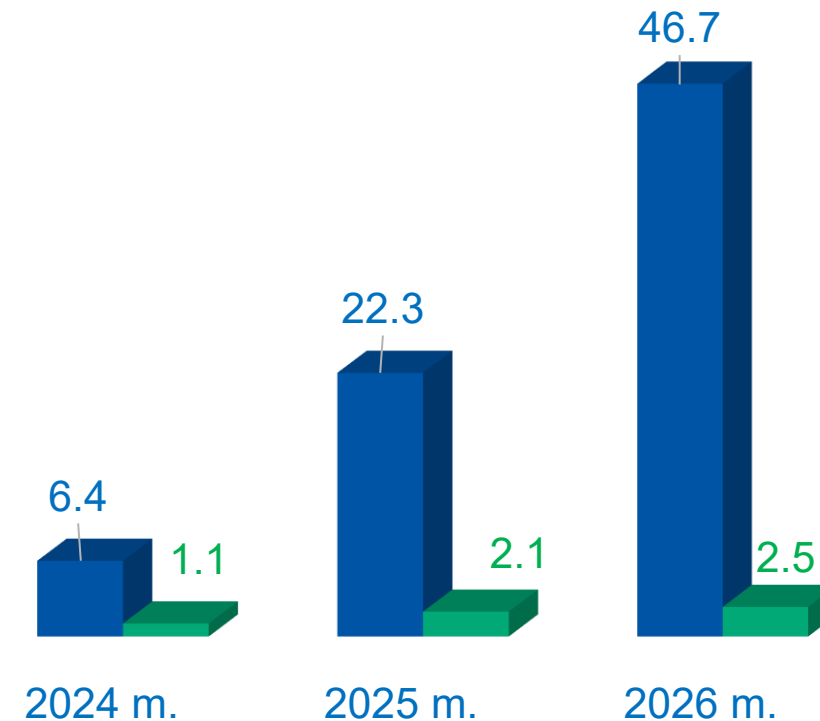
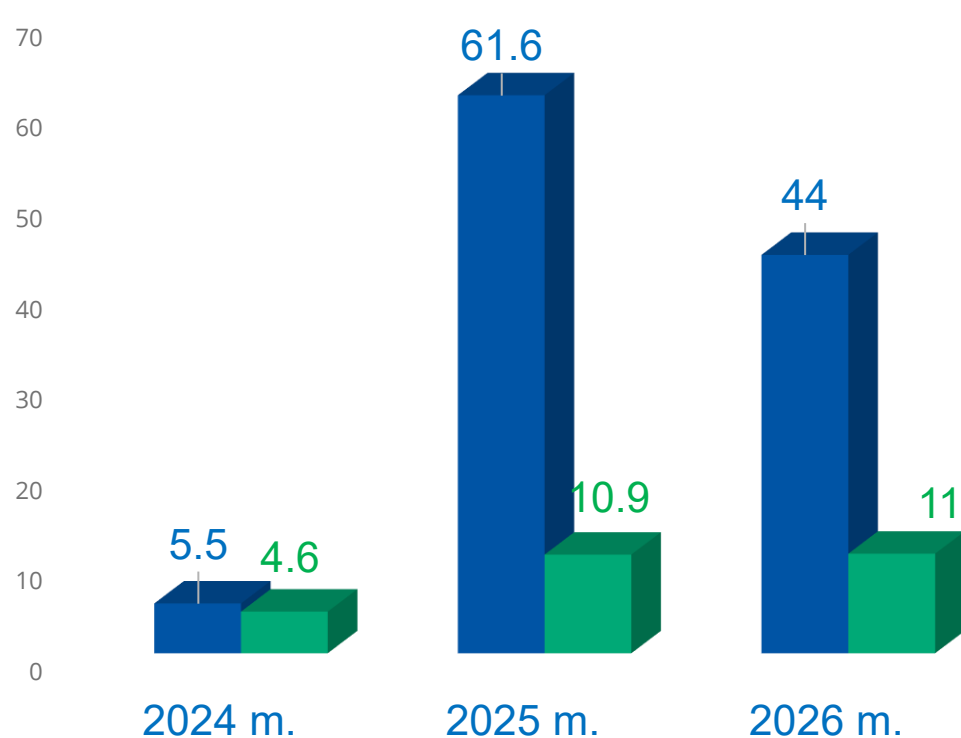
Pirkimų, kuriuose taikomas šis kriterijus, pavyzdžiai:

- maitinimo paslaugos;
- valymo paslaugos;
- socialinės pagalbos, priežiūros ir kitos žmonių aptarnavimo paslaugos;
- infrastruktūros, aplinkos priežiūros paslaugos,
- apsaugos paslaugos;
- paprastojo remonto darbai;
- kitos darbo jėgai imlios paslaugos.

KMSA SOCIALINIŲ PIRKIMŲ DALIES Palyginimas su Lietuvos Vidurkiu

Sutarčių, sudarytų įvykdžius socialinius pirkimus, vertė, proc.

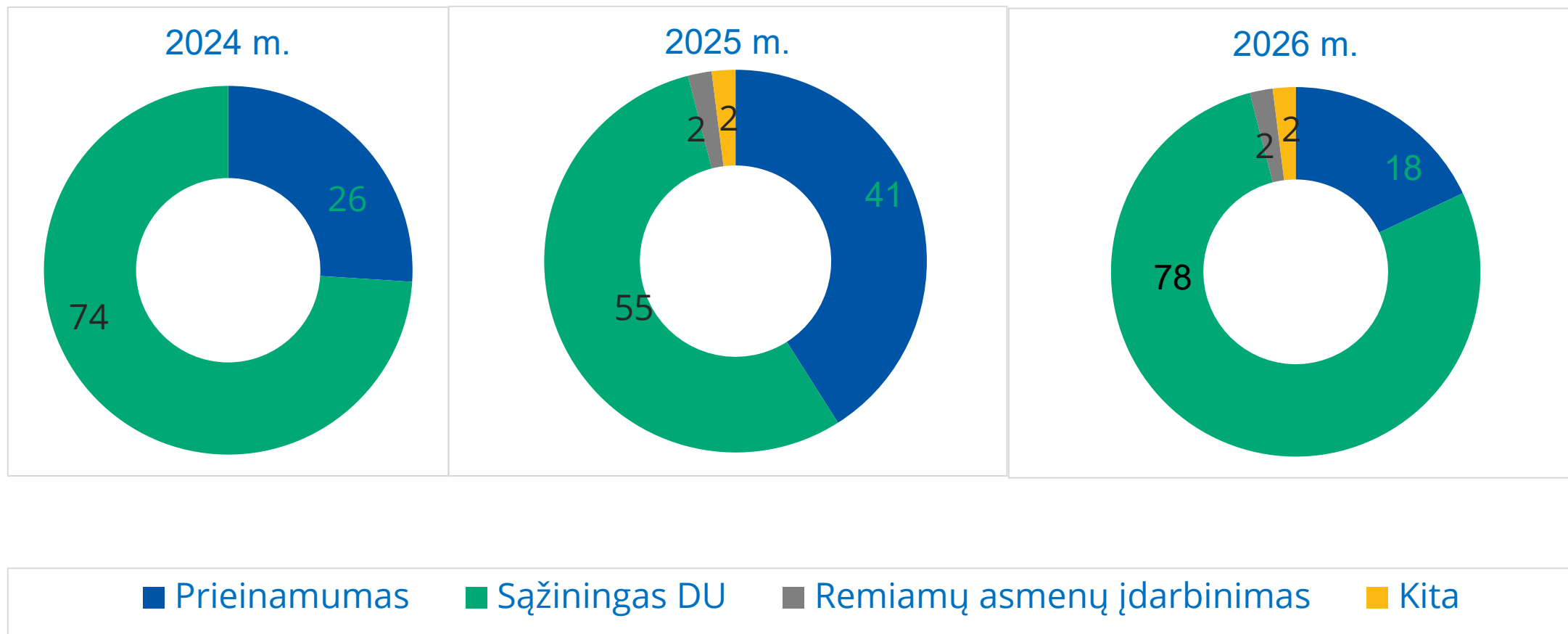
Sutarčių, sudarytų įvykdžius socialinius pirkimus, skaičius, proc.

KMSA

LT

KMSA SAŽININGO DARBO UŽMOKESČIO MOKĖJIMO KRITERIJ AUS DALIS, PROC., SOCIALINIŲ PIRKIMO SUTARČIŲ SKAIČIUJE

***Vieno pirkimo pavyzdys:* NEMOKAMO MAITINIMO ORGANIZAVIMO KAUNO MIESTE GYVENANTIEMS ASMENIMS, NEIŠGALINTIEMS MAITINTIS SAVO NAMUOSE, PASLAUGOS**

Pirkimo objektas	nemokamo maitinimo paslaugomis naudojasi nuo 50 asmenų iki 80 asmenų per darbo dieną
Sutarties vertė	Planuota – 96 799 Eur, sudaryta – 71 511,15 Eur
Sutarties sudarymo data, trukmė	Sutartis sudaryta 2025 m. liepos mėn. Trukmė - 9 mėn.
Pasiūlymų skaičius	4
Kainos svoris	95 proc.
Sąžiningo DU mokėjimo kriterijaus svoris	5 proc.
Mažiausia pasiūlyta mediana	1 090 Eur (<i>minimalus darbo užmokestis – 1 038 Eur</i>).
Didžiausia pasiūlyta mediana	1 704 Eur
Laimėtojo pasiūlyta mediana	1 450 Eur
Sutartį vykdančių darbuotojų skaičius	4

SAVIVALDYBĖS PASIRINKTAS MODELIS

Kriterijaus esmė	Vertinama ne tai, kiek tiekėjas mokėjo, o tai, kokia bus (ateityje) paslaugas teikiančių darbuotojų DU mėnesio mediana.	Taikomas kriterijus kitoks nei nurodyta VPĮ 55 str., vertinamas tiekėjo pažadas, todėl sutartyje turi būti užtikrinamas jo įgyvendinimas
Kuriems darbuotojams jis taikomas?	Tiesiogiai nemokamo maitinimo organizavimo paslaugas teiksiantiems darbuotojams (išskyrus Paslaugų teikėjo administracijos darbuotojus, kurie tiesiogiai neteikia perkamų paslaugų)	Tai ne visi tiekėjo darbuotojai, ir ne visuomet būtina tie, kurių kvalifikacija tikrinama. PVZ. nurodyto pirkimo atveju – tai buvo virėjos ir maitinimo padalinio vadovė
Kaip apskaičiuojama sąžiningo DU mokėjimo kriterijaus reikšmė?	kriterijaus balas apskaičiuojamas palyginant siūlomos mokėti DU mėnesio medianos ir LR nustatyto minimalaus DU skirtumus (B) $B = \frac{B_p}{B_{\max}} \times 5$ Kokybės kriterijaus tikslas – paskatinti tiekėjus sutartį vykdančiams darbuotojams mokėti daugiau negu teisės aktuose nustatytas minimumas, todėl formulė turi matuoti būtent šį viršijimą. Vertinant tik DU medianą, didelę balų dalį tiekėjas gautų vien už tą DU dalį, kurią privalo mokėti pagal teisės aktus. <i>Mediana suprantama kaip skaičių eilės vidurinis elementas.</i>	Tiekėjas, teikdamas pasiūlymą, deklaruoja (pažada), kad mediana bus, pvz. – 1450 Eur. Perkančioji organizacija lygina, kiek mediana (nurodyta ir paskaičiuota tiekėjo) viršija minimalų darbo užmokestį (2025 m. – 1 038 Eur). SODRA tvarko duomenis tik tų asmenų, kuriems taikoma Lietuvos socialinio draudimo teisė (darbuotojų), todėl dėl kriterijaus gali būti prašoma duomenų tik apie darbuotojus, o ne kitų kategorijų asmenis, nes fiziniai asmenys, pavyzdžiui, dirbantys pagal individualios veiklos pažymą ar verslo liudijimą, draudžiamąsias pajamas gauna ne darbo santykių pagrindu.

PIRKIMO SĄLYGŲ YPATUMAI

Kai kurie pirkimo sąlygų rengimo ir pasiūlymų vertinimo aspektai

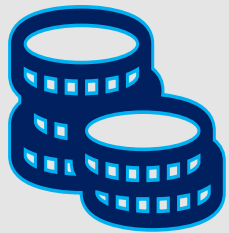
Pirkimo sąlygose svarbu nustatyti, kad:

1. balais bus vertinama ne didesnė kaip (pvz.) 2 500 Eur siūloma DU mėnesio mediana;
2. balai bus skiriami tik tuo atveju, jei tiekėjo siūloma mokėti DU mėnesio mediana bus didesnė už LR nustatytą minimalų DU, galiojantį paskutinę pasiūlymų pateikimo termino pabaigos dieną;
3. PO pasiūlymo vertinimo metu gali prašyti paaiškinti, pagrįsti tiekėjo pasiūlyme nurodytos medianos realumą (pvz. jei reikšmės skirsis nuo visų pasiūlymų reikšmių vidurkio daugiau kaip 30 proc. arba ženkliai skirsis nuo viešai skelbiamų reikšmių).
4. LRV 2019-11-06 nutarimu Nr. 1104, patvirtintame *Informacijos apie darbuotojų, vykdančių viešojo pirkimo ar pirkimo sutartis, darbo užmokesčio mėnesio medianą teikimo tvarkos apraše* nurodyta, kad <...> darbuotojams mokamu darbo užmokesčiu laikomos jų draudžiamosios pajamos, gautos iš jų draudėjo. <...> darbo užmokesčio mėnesio mediana skaičiuojama neatsižvelgiant į faktiškai nurodyto darbuotojo dirbtą laikotarpį atitinkamą mėnesį".
4. sutarties sąlygose reikia nurodyti, kaip bus elgiamasi, jeigu sutarties vykdymo metu minimalus DU padidės. T. y. padidėjus minimaliam DU, turi būti atitinkamai absoliučiu dydžiu (eurais) padidinta DU mediana.

Nenustačius tokių sąlygų, pasiūlymų vertinimas gali būti tik formalus, neatitinkantis viešųjų pirkimų principų, gali kilti jo tinkamo įgyvendinimo problemų.

AR VIEŠAJAME PIRKIME SUTEIKTI BALAI UŽ DIDESNĮ DARBO UŽMOKESTĮ IŠ TIESŲ PASIEKIA SUTARTĮ VYKDANČIUS DARBUOTOJUS?

Sutartinių įsipareigojimų vykdymo kontrolė, kai tiekėjas įsipareigoja mokėti Nurodytiems darbuotojams ne mažesnio nei 1450 Eur dydžio DU mėnesio medianą

Tiekėjas turi užtikrinti, o Pirkėjas kontroliuoti:

- ar prieš paslaugų teikimą pateiktas Nurodytų darbuotojų sąrašas (*vardas, pavardė, gimimo data, funkcijos sutartyje*), ar pateikiamas patikslintas, jei keičiasi darbuotojai;
- ar sutartį iš tiesų vykdo sutartyje Nurodyti darbuotojai;
- ar laiku pateikiama DU medianą pagrindžianti SODROS pažyma;
- ar Nurodytų darbuotojų DU mediana yra ne mažesnė nei nurodyta sutartyje;
- ar pasikeitus minimaliai mėnesio algai, patikslinama kriterijaus reikšmė;
- ar sąžiningo DU mokėjimo kriterijus taikomas ir subteikėjams (jei jie pasitelkiami).

Tinkamas sutarties sąlygų vykdymas garantuoja, kad pirkimo kriterijus pasiektų darbuotojo atlyginimą, o viešasis pirkimas taptų ne tik procedūra, bet ir pokyčio priemone.

Tuo atveju, jei nustatoma, kad tiekėjas nesilaiko įsipareigojimų dėl pasiūlyme nurodytos DU medianos mokėjimo ar nepateikia nurodytos informacijos, pirkėjas privalo taikyti atitinkamo dydžio sutartyje nustatytas sankcijas.

Jei tiekėjas įsipareigojimų nesilaiko keletą kartų, pirkėjas turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį, nes tokie pažeidimai laikomi esminiais sutarties pažeidimais.

SUTARTIS NEGALI BŪTI PALIKTA „BE PRIEŽIŪROS“. PAMOKOS

Su sutartimi turi susipažinti už jos vykdymą atsakingas asmuo, **jos** tekstas jam turi būti suprantamas.

Sutartis turi būti vykdoma **tiksliai taip, kaip joje tai nurodyta.**

Negalima ignoruoti, nevykdyti „nepatinkančios“ ar „nesvarbios“ sutarties sąlygos.

Jei numatytos sankcijos, o tiekėjas tinkamai nevykdo įsipareigojimų – **jos turi būti pritaikytos.**

Sutartį kontroliuojantys darbuotojai **turi gauti pagalbą** iš teisininkų, viešųjų pirkimų specialistų, auditorių ir jausti vadovų palaikymą.

AR KRITERIJUS TAPO GINČŲ OBJEKTU?

2024-2026 m. tiekėjų pretenzijos, susijusios su sąžiningo DU mokėjimo kriterijaus taikymu.

- **2024 m. gauta 1 tiekėjo pretenzija** transporto priemonių priverstinio nuvežimo, saugojimo paslaugų pirkime.

Tiekėjas neįsigilino į DU medianos pateikimo reikalavimus, t.y. skundė pirkimo sąlygas, kurios nenumato galimybės pateikti skirtingo dydžio DU medianų skirtingas funkcijas atliekantiems darbuotojams;

- **2025 m. gautos 2 pretenzijos:**

- dokumentų tvarkymo (archyvavimo) paslaugų pirkime tiekėjas skundė sprendimą dėl laimėtojo, nes vertino, kad laimėtojo pasiūlyta DU mediana yra neįprastai didelė, neatitinka viešai prieinamos informacijos apie įmonės mokamo DU vidurkį;
- daugiamečių gėlių priežiūros pirkime tiekėjas skundė pirkimo sąlygas, nes jo manymu reikalavimas pateikti kriterijaus reikšmę pagrindžiantį Nurodytų darbuotojų sąrašą prieštarauja BDAR.

Visos šios pretenzijos buvo nepagrįstos, pateikus tiekėjams išsamius atsakymus, ieškinių negauta.

KAD KRITERIJUS TAPTŲ REALIA SOCIALINE VERTE

- **Kriterijus turi būti pasirenkamas tikslingai.** Jis tinkamiausias ilgesnėms, darbuotojų darbui imlioms sutartims, kai darbuotojų atlygis gali turėti tiesioginį ryšį su sutarties vykdymo kokybe ir sutartis vykdo bent du darbuotojai.
- **Vertinimo kriterijus yra pažadas.** Tiekėjai gali tikėtis, kad jis nebus kontroliuojamas, tačiau tada kyla grėsmė dėl esminių sutarties sąlygų pažeidimo. Socialinė vertė atsiranda tik tada, kai pasiūlytas atlygis perkeliamas į sutartį ir realizuojamas.
- **Pradedant taikyti sąžiningo DU mokėjimo kriterijų** reikia pasirengti: supažindinti PO atsakingus specialistus su pirkimo sąlygų ir sutarties reikalavimais, paaiškinti kriterijaus esmę ir prasmę bei jo įgyvendinimo (tikrinimo) aspektus.
- **Didžiausias praktinis iššūkis** – užtikrinti veiksmingą sutarties vykdymo kontrolę. Jeigu tiekėjo prisiimti įsipareigojimai nėra tikrinami, kyla rizika, kad už kriterijų skirti balai nesukurs numatytos socialinės naudos. Be to, tokia praktika gali skatinti tiekėjus teikti realiai nevykdytinus pasiūlymus ir mažinti sąžiningų tiekėjų suinteresuotumą dalyvauti būsimuose pirkimuose.
- **Paskesnė sutarčių priežiūra.** Verta atlikti jau įvykdytų ar baigiamų vykdyti sutarčių peržiūrą, nustatant kylančias rizikas, gerąją - blogąją praktiką ir patirtį, ją dalintis tarp PO specialistų, tobulinti jų kvalifikaciją.

AČIŲ UŽ DĖMESĮ

